

бують психологічного супроводу професійного самовизначення залежно від індивідуальної ієрархії компонентів професійної готовності.

Список використаних джерел

1. Гинзбург М. Р. Психологическое содержание личностного самоопределения / М. Р. Гинзбург // Вопросы психологии. – 1994. – № 3.
2. Буякас Т. М. Проблема и психотехника самоопределения личности / Т. М. Буякас // Вопросы психологии. – 2002, № 2. – С. 18–39.
3. Леонтьев Д. А. Профессиональное самоопределение как построение образов будущего / Д. А. Леонтьев, Е. В. Шелобанова // Вопросы психологии. – 2001, № 1. – С. 57–65.
4. Леонтьев Д. А. Психология свободы: к постановке проблемы самодетерминации личности / Д. А. Леонтьев // Психологический журнал. – 2000. – № 1, Т. 21. – С. 15–25.

5. Леонтьев Д. А. Выбор как деятельность: личностные детерминанты и возможности формирования / Д. А. Леонтьев, Н. В. Пилипко // Вопросы психологии. – 1995. – № 1. – С. 97–110.

1. Ginzburg M. R. Psychological maintenance of personal self-determination / M. Ginzburg // Voprosy psichologii. – 1994. – № 3.
2. Buyakas T. M. Problem and psychotechic of self-identity / T. M. Buyakas // Voprosy psichologii. – 2002. – № 2. – P. 18-39.
3. Leontiev D. A. Professional self-determination as the construction of images of the future / D. A. Leontiev, E. V. Shelobanova // Voprosy psichologii. – 2001. – № 1. – Pp. 57-65.
4. Leontiev D. A. Psychology of freedom: to the problem of self-identity / D. A. Leontiev // Psychologicheskij Journal. – 2000. – № 1, Т. 21. – P. 15-25.
5. Leontiev D. A. Selection as an activity: personal determinants and opportunities for forming / D. A. Leontiev, N. V. Piliipko // Voprosy psichologii. – 1995. – № 1. – P. 97-110.

Надійшла до редколегії 01.02.14

А. Юрчинская, канд. психол. наук, доц.
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев

ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ ГОТОВНОСТЬ ОПТАНТА КАК ФАКТОР ЭКЗИСТЕНЦИАЛЬНОГО ВЫБОРА

В статье представлена эмпирическая типология личности с различной структурой профессиональной готовности в ситуации экзистенциального выбора.

Ключевые слова: самоопределение, профессиональная готовность, экзистенциальный выбор.

A. Yurchinska, Ph.D., Assoc. Prof.
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

PROFESSIONAL READINESS OF OPTANT AS A FACTOR OF EXISTENTIAL SELECTION

In the article the empiric typology of personality is presented with the different structure of professional readiness in the situation of existential choice.

Key words: self-determination, professional readiness, existential choice.

УДК 378.094.371.388

Г. Якобчук, канд. психол. наук, доц.
Херсонський державний університет, Херсон

АКМЕОЛОГІЧНО-КОНЦЕПТУАЛЬНА МОДЕЛЬ ПРОДУКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

У статті досліджуються акмеологічні особливості продуктивних учителів початкових класів. В ході дослідження автор використовує акмеологічну концептуальну модель продуктивної діяльності вчителів початкових класів з метою подолання негативних протиріч. Пропонується створити банк акмеологічних даних, із включеними продуктивними моделями, інструментарієм, ситуаціями самоудосконалення.

Ключові слова: акмеологія, акмеологічний підхід, продуктивна діяльність, критерії професійної діяльності.

Сучасна система освіти поряд з позитивним досвідом, традиціями і наявним педагогічним потенціалом має в собі протиріччя і недоліки, які не забезпечують її відповідності зростаючим потребам суспільства, а також кожного його члена. Це, в свою чергу, безпосередньо впливає на результати соціального та економічного розвитку країни.

В зв'язку з цим, завдання, яке ми поставили перед собою в даному дослідженні, можна сформулювати як пошук науково обґрунтованих рішень, які є прийнятними для реальної практики функціонування освітньої системи. Щоб це здійснити, свою роботу ми побудували як цілісний процес, який синтезує різні види діяльності – управлінську, навчально-виховну, саморозвиток.

Теоретико-методологічною основою дослідження послужили базові принципи: активність, розвиток, детермінізм, системність, діяльнісний підхід та інші, – розроблені гуманітарними, суспільними, природничими і технічними науками. Вони доповнені групою принципів акмеологічного змісту – системної цілеспрямованості, інтегрованості та доцільності, особистісно-діяльнісної єдності та розвитку творчої самореалізації.

Методологічний підхід нашого дослідження опирається на загальнонаукові положення, розроблені на філософському рівні К. А. Абдулхановою, А. А. Балаховським, Е. А. Баллером, А. Ф. Волковою та ін. Були також використані фундаментальні положення, які створили теорію аналізу діяльності, О. М. Леонтьєва, С. Л. Рубінштейна,

Л. І. Уманського. Взяті до уваги загальнопсихологічні основи розвитку особистості А. В. Брушлінського, І. С. Кона, А. М. Матюшкіна, І. Н. Семенова.

Принципово важливе значення для вирішення поставлених нами ряду задач має акмеологічний підхід, основи якого сформували Б. Г. Ананьєв, А. А. Бодальов, Н. В. Кузьміна, Є. І. Степанова.

Варто зауважити, що під час детального аналізу загальнонаукових джерел, пов'язаних з порушеною нами темою, в такій постановці, як педагогічно доцільна взаємодія в системі "вчитель-учень", питання не розглядалося, а тому проблема професіоналізму, досягнення високих результатів, в тому числі вчителів початкових класів, для нас є новою і актуальною.

Беручи до уваги позицію Н. В. Кузьміної [3] про те, що продуктивною є така педагогічна творчість, в центрі уваги якої знаходяться способи підготовки учнів до життя і подальшої діяльності, способи навчання самоосвіти, самоорганізації, самоконтролю, в своїй роботі ми ставили ряд задач на виявлення факторів, сприятливих чи не сприятливих для отримання високих показників педагогічної діяльності вчителів початкових класів. Це виявлення залежності рівня продуктивності педагогічної діяльності вчителів школи першого ступеню від факторів: віку, освіти, стажу педагогічної діяльності, сімейного стану; виявлення залежності між продуктивною діяльністю і значенням стандартизованих методик (темперамент особистості, тривожність особистості, креативність

особистості) та не стандартизованих (самооцінка здібностей до розвитку, самооцінка рівня продуктивності педагогічної діяльності, домінуючий стиль педагогічного спілкування, спрямованість особистості).

Емпіричною основою дослідження для нас стали результати вивчення аналізу професійної діяльності 113 учителів і результати дослідження сформованості важливих якостей для подальшого навчання в школі II ступеня 245 учнів початкових класів. Таку можливість нам надали учителі та учні 4-х шкіл м. Коврова Володимирської області (РФ) і 6-и шкіл міст Нова Каховка і Берислав Херсонської області (Україна). Основні етапи дослідження охоплюють чотирирічний період з 1997 по 2001 рік.

Так, відправною точкою в нашому дослідженні стала методика "Парне порівняння" Н. В. Кузьміної [4], в якості компетентних суддів виступали завідувачі шкіл першого ступеню. Загальний бал (отриманий під час оцінювання нашими компетентними суддями-експертами)

якості, яка нас цікавить перетворюювався в процентний показник продуктивності за такою формулою:

$$PR=(2R - 1)100/2N \quad (1)$$

де PR – процентний ранговий показник (персентиль); R – відносне рангове місце певного піддослідного; N – кількість членів даного колективу.

В результаті порівняння 113 учителів було виявлено, що серед них високопродуктивними є 24,7 %; середньо продуктивними – 51,3 %; низькопродуктивними – 23,8 %.

Показники адекватності самооцінки вивчався за допомогою методики "Самооцінка рівня продуктивності педагогічної діяльності" Г. М. Каджеспірової [2]. Застосовувались також такі методи діагностики рівня вираження критеріїв та показників продуктивності, які ми пропонуємо розглянути в табл. 1.

Згідно отриманих результатів нашого дослідження ми пропонуємо розглянути їх співвідношення за допомогою табл. 2.

Таблиця 1

Критерії і показники продуктивності і методи діагностики рівня їх вираження	
Критерії та показники	Методи і методики
1. Психодинамічний 1.1.Тип темпераменту 1.2.Рівень тривожності	Опитувальник Айзенка Методика "Тривожність" (Спілберг, Ханін)
2. Потребо-мотиваційний 2.1.Адекватність самооцінки 2.2.Рівень готовності до саморозвитку	Методика самооцінки рівня продуктивності діяльності Методика "Самооцінка готовності до розвитку" Методика визначення обраного стилю педагогічного спілкування (В. П. Сімонов)
3. Інструментально-стильовий 3.1.Стиль спілкування 3.2.Спрямованість особистості	Методика визначення спрямованості особистості на справу, на Я, на спілкування (Басс) Методика "Креативність" (Н. Ф. Вишнякова)
4. Когнітивний 4.1.Креативність 4.2.Професійна компетентність	Методика "Парне порівняння" (Н. В. Кузьміна, І. А. Уркінін) Аналіз документів, метод експертних оцінок, методика "Парне порівняння" (Н. В. Кузьміна, І. А. Уркінін), бесіда, спостереження, біографічний метод, аналіз незалежних характеристик, атестаційних матеріалів.
5. Продуктивно результативний 5.1.Результати практичної діяльності 5.2.Суб'єктивні критерії ефективності діяльності 5.3.Індивідуальна успішність діяльності	

Розроблено автором на основі джерел [2, 3, 6].

Таблиця 2

Співвідношення індивідуально-психологічних і індивідуально-фізіологічних характеристик та рівнів продуктивності вчителів початкових класів

		Рівень продуктивності		
		Низький	Середній	Високий
Вік	20 – 30 років	55,5	32,7	14,2
	31 – 40 років	33,3	44,8	35,7
	41 – 50 років	7,4	12,0	28,5
	51 – 60 років	3,7	10,3	21,4
Стаж	0-5	40,7	8,6	0,0
	6-10	11,1	18,9	14,2
	11-15	18,5	27,5	17,8
	16-20	22,2	17,2	21,4
	21-25	3,7	8,6	17,8
	26-30	7,4	0,0	10,7
	31-35	7,4	6,8	7,1
Сімейний стан	36-39	0,0	6,8	10,7
	Заміжня	70,3	77	78
	Заміжня, є діти	62,9	74	71
	Заміжня, немає дітей	7,4	3,4	7,1
	Не заміжня	29,6	24	14
Освіта	Не заміжня, є діти	14,8	12	0
	Не заміжня, немає дітей	14,8	12	14
	Вища	70,3	84,4	92,8
	Середня спеціальна	29,6	15,5	7,1
Оцінка рівня продуктивності		24,0	51,0	25,0
Самооцінка рівня продуктивності		0,0	12,0	88,0
Стиль обраного спілкування	Авторитарний	18,5	52,8	3,5
	Демократичний	35,2	46,7	67,2
	Ліберальний	50,7	22,2	6,8
Спрямованість особистості	На спілкування	29,6	43	10,7
	На справу	29	33	60,7
	На себе	40	26,6	17,8

		Рівень продуктивності					
		Низький	Середній	Високий			
Рівень до розвитку		Можу удосконалюватися, але не маю бажання себе пізнати А	30	24	25		
		Бажаю себе пізнати та можу виправитись(рівень наблизений до пед. майстерності) Б	25	36	46		
		Не маю бажання себе пізнати та виправити В	7	10	3,5		
		Бажаю пізнати себе, але не можу виправити	22	26	21		
Тривожність		Реактивна	Низький	62,9	37,9	53,5	
			Помірний	33,3	53,4	39,2	
			Високий	3,7	8,6	7,1	
		Особистісна	Низький	0	8,6	7,1	
			Помірний	59,2	36,2	42,8	
			Високий	40,7	50	50	
Темперамент		Екстраверсія	Значна	7	5	25	
			Помірна	37	24	29	
		Інтроверсія	Значна	55	64	46	
			Помірна	0	7	0	
		Нейротизм	Емоційна стабільність	Висока	19	19	11
				Середня	48	31	18
Емоційна нестабільність	Висока		15	26	32		
	Дуже висока		19	22	39		
Креативність		Творче мислення	5,18	6,19	6,28		
		Допитливість	5,34	5,96	5,42		
		Почуття гумору	5,44	5,56	4,64		
		Уява	5,59	6,43	5,35		
		Творчий підхід до професії	5,7	6,13	5,75		
		Оригінальність	5,6	5,77	5,28		
		Інтуїція	6,48	6,62	6,03		
		Емоційна емпатія	6,63	7	6,78		

В якості досліджуваної моделі була взята психологічна структура продуктивної педагогічної діяльності, яка склалася на основі акмеологічного (інтегрованого) підходу до особистості і складається з 4-х блоків: ціннісно-мотиваційна сфера особистості; група особистісних характеристик, ініціюючих, або, блокуючих процес розвитку; психофізична сфера особистості; динамічно процесуальні і результативні характеристики педагогічної діяльності. Вважається, що адекватний рівень розвитку педагогічно доцільних взаємовідносин учителів має включити в себе складові всіх чотирьох блоків.

Таким чином, завдяки акмеологічній методології одержані результати нашого системно-цілісного дослідження проблеми продуктивності вчителів початкових класів дозволили зробити наступні висновки і розробити певні практичні рекомендації:

- отримані психофізіологічні соціальні дані, які дали змогу відтворити цілісний образ учителя початкових класів в професійній продуктивній діяльності;

- в результаті проведення дослідження виявлена залежність рівня продуктивності від: віку, стажу роботи, освіти, особистісної спрямованості, обраному стилю педагогічного спілкування, рівня самооцінки, рівня здібностей до саморозвитку, тривожності;

- дійсним способом і умовою ефективної діяльності вчителя є розвиток і формування позитивних мотиваційних тенденцій;

- результат нашого дослідження дає змогу використовувати акмеологічну концептуальну модель продуктивної діяльності вчителів початкових класів з метою подолання негативних протиріч, тенденцій; в освітніх структурах (школах) ми рекомендуємо комплексно використовувати результати даного дослідження, із застосуванням критеріально-показникового інструментарію, що дозволяє включити в процес атестації вчителів системний підхід; можна також створити банк акмеоло-

гічних даних, із включеними продуктивними моделями, інструментарієм, ситуаціями самоудосконалення, які відповідають всім основним вимогам і передовим досягненням акмеологічної теорії і практики; в перспективі варто продовжити дослідження теоретико-методологічних і прикладних аспектів проблеми розвитку продуктивної педагогічної діяльності вчителів.

Список використаних джерел

1. Ананьев Б. Г. О проблемах современного человекознания. 2-е изд. / Б. Г. Ананьев. – СПб. : Питер, 2001. – 262 с.
2. Каджеспирова Г. М. Культура профессионального самообразования педагога / Г. М. Каджеспирова // Всероссийский научно-практический центр профориентации и психологической поддержки населения. – М. : 1994. – 342 с.
3. Кузьмина Н. В. Профессионализм деятельности преподавателя и мастера производственного обучения / Н. В. Кузьмина. – М. : Высшая школа, 1990. – 119 с.
4. Кузьмина Н. В. Профессионализм деятельности преподавателя и мастера производственного обучения профтехучилища / Н. В. Кузьмина. – М. : Высшая школа, 1989. – 167 с.
5. Маркова А. К. Психология труда учителя / А. К. Маркова. – М. : Просвещение, 1993. – 191 с.
6. Митина Л. М. Психологическая диагностика эмоциональной устойчивости учителя. Учебное пособие для практических психологов / Л. М. Митина. – М. : РАО, 1992. – 58 с.

1. Anan'ev B. G. On the problems of modern anthropology. 2nd ed. / B. Anan'ev. – St. Petersburg : Piter, 2001. – 262 p.
2. Kadzhespirova G. M. Culture of teacher professional self-education / G. M. Kadzhespirova // All-Russian Scientific and Practical Center of counseling and psychological support of the population. – M. : 1994. – 342 p.
3. Kuzmina N. V. Professionalism of the teacher's and master's professional training – Vysshaya Shkola, 1990. – 119 p.
4. Kuzmina N. V. Professionalism of the teacher's and master's professional training in college / N. V. Kuzmin. – M. : Vysshaya Shkola, 1989. – 167 p.
5. Markova A. K. Psychology of teacher's work / A. K. Markova. – M. : Education, 1993. – 191 p.
6. Mitina L. M. Psychological diagnostics of teacher's emotional stability. Textbook for practical psychologists / L. M. Mitin. – M. : RAO, 1992. – 58 p.

Надійшла до редколегії 30.10.13

А. Якобчук, канд. психол. наук, доц.
Херсонский государственный университет, Херсон

**АКМЕОЛОГИЧЕСКИ-КОНЦЕПТУАЛЬНАЯ МОДЕЛЬ ПРОДУКТИВНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ
УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ**

В статье исследуются акмеологические особенности продуктивных учителей начальных классов. В ходе исследования автор использует акмеологическую концептуальную модель продуктивной деятельности учителей начальных классов с целью преодоления негативных противоречий предлагается создать банк акмеологических данных с включенными продуктивными моделями, инструментарием, ситуациями самосовершенствования.

Ключевые слова: акмеология, акмеологический подход, продуктивная деятельность, критерии профессиональной деятельности.

A. Jakobchuk, Ph. D., Assoc. Prof.
Kherson State University, Kherson

ACMEOLOGICAL- CONCEPTUAL MODEL OF PRODUCTIVE ACTIVITY FOR PRIMARY SCHOOL TEACHERS

This article denotes the acmeological specifics about productive teachers of primary classes. The author uses acmeological conceptual model of the productive activity of teachers of initial classes with the purpose of overcoming the negative contradictions in the course of the research. It is offered to create the bank of acmeological information on performance models, tools, situations of self-improvement.

Key words: acmeology, acmeological approach, productive activities, criteria of professional activity.